

(Фајненшел тајмс, 11.7.2011)

"Ма, једноставно, имали су срећу" - то се може чинити нелогичним. Али, у Русији, тај виц је очигледан, јер сеже до сржи незадовољства младих: путева ка професионалном успеху има све мање и мање, док истовремено деца врхова провинцијалних моћника врло добро успевају.

"Ма, једноставно, имали су срећу" – то је био саркастични наслов априлског чланка московских "Ведомости" (чији је делимични власник и "Фајненшел тајмс"), у коме се открива невероватан пословни успех деце гувернера руских провинција. У њему се приказује случај 25-годишње кћери гувернера уралске провинције Свердловск, која је после само неколико година рада у једној московској рачунополагачкој фирми, постала ко-оснивач, уложивши 125 милиона рубаља (4,5 милиона америчких долара) у једну стругару.

Пут ка врху многе деце руске елите је лак. Син шефа сигурносне агенције ФСБ-а, председник је северозападне гране ВТБ-а, друге по величини банке Русије. Син председника Савета безбедности Русије је председник Росселхозбанке, једне од највећих руских позајмних банака. Листи нема краја...

За многе, поука из овога је јасна: док се расподела прихода у Русији све више приближава нивоу неједнакости какав је у Јужној Америци – а преласком у нови миленијум постала је још израженија – држава даје уточиште све више ушанченој и неприступачној елити, која данас држи под контролом власт и послове, љубоморно чувајући свој привилеговани положај.

Везе и непотизам су правило које влада, а социјална покретљивост се све више успорава и скоро се зауставила

Везе и непотизам су правило које влада, а социјална покретљивост се све више успорава и скоро се зауставила. "Уколико немаш веза, посао је немогуће пронаћи", каже Владимир Алешкин, који је недавно завршио студије арапског језика на Московском Државном универзитету и провео месеце обијајући калдрму и неуспешно тражећи посао преко интернета (www.jobs.ru).

Неки руски политичари, с обзиром на блискоисточне арапске пролетње протесте – за које многи експерти оптужују недостатак прилике за напредовање младих у ауторитарним режимима – почели су озбиљно да истражују проблем слабе социјалне покретљивости у Русији. Неки сумњају да се ушанченост и затвореност више класе налази иза опадања популарности председника Димитрија Медведева и премијера Владимира Путина, као и у порасту националистичког насиља с краја прошле године. Као један од индикатора социјалног застоја (мада је било нешто померања на нижим нивоима), може послужити податак да 70 врхунских функционера није променило свој положај током периода Медведева, каже Олга Криштановскаја, социолог и члан владајуће Јединствене Русије. То изазива иритације на нивоу испод врха – а преноси се и ланчано – изазивајући немире и на најнижим степеницима. Априлско испитивање широм земље, које је урадио московски Центар за стратешко истраживање, указује на то да би се руководећи тандем Медведев-Путин већ током јесени могао суочити са "кризом легитимности". Анкете Фондације јавног мњења, истраживачке агенције која сарађује са Кремљом, указују на то да је "протестно расположење" у порасту.

Михаил Прохоров, милијардер и вођа странке "Исправна ствар" (" [Правое дело](#) "), која заступа интересе крупног капитала и која планира да учествује на децембарским парламентарним изборима, казао је недавно у једном интервјуу да га Русија подсећа на Египат пред пад Хоснија Мубарака. Истичући како брзо ситуација може да се мења, казао је: "Ни овде ситуација није боља. То вам је совјетски модел. Не мислим да је у јулу 1991. године ико схватао шта ће се догодити у августу [циљајући на удар који је довео до пада СССР-а у том месецу]".

Михаил Черниш, из Социолошког института Руске академије наука, каже да је недостатак социјалне покретљивости проблем који је заједнички многим великим нарастајућим економијама, као што су и Бразил и Индија – где су неједнакости у расподели богатства још веће. Такође и у развијеном свету – исто важи и за САД. Али, у Русији тај проблем је новијег датума: само још две генерације уназад практично сви у СССР-у – од доктора до фабричких радника су имали исти, низак, животни стандард. Данас руска економија, заснована на извозу енергетских извора, није у стању да створи довољно квалификованих радних места за огроман број талентованих и високообразованих људи који су завршили студије, па многи од њих одлазе да раде у иностранство – нпр. у Силиконску долину, или у лондонски Сити. Сматра се да је

годишњи одлив емиграната око 100.000.

Господин Черниш каже: "Русија је економија извоза гаса и нафте, а њихова производња не изискује велики број висококвалификоване радне снаге. Свега 15% радних места је за вискоквалификоване – дакле, под садашњим околностима средња класа може бити само толика."

Садашња монополизација државе од стране непотистичке и све искључивије елите некога подсећа на последње дане Совјетског Савеза, пре но што су реформе перестројке довеле до социјалне експлозије и колапса комунизма

Садашња монополизација државе од стране непотистичке и све искључивије елите некога подсећа на последње дане Совјетског Савеза, пре но што су реформе перестројке довеле до социјалне експлозије и колапса комунизма. Док је до тада Комунистичка партија била традиционална путања ка врху друштва, напредовање унутар тог модела постајало је све спорије. Лариса Косова, професор социологије московске Више школе економије, која је истраживала социјалну покретљивост током последњих трију деценија совјетског периода и видела како се она све више погоршавала до позних 1980-их, каже: "Исти онај процес који је довео до краја СССР-а одиграва се и данас."

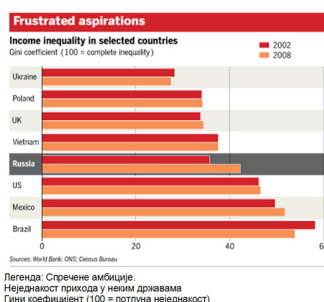
Мерење социјалне неједнакости и социјалне покретљивости данашње Русије јесте тешко. Подаци не обухватају астрономски богату класу руских олигарха. Господин Черниш духовито опажа: "Такви не попуњавају анкете" –подаци о њиховим приходима спорадични и анегдотски, па је врло тешко да се прави корелација прихода деце са приходима њихових родитеља. Али, оно што је јасно јесте да новодипломирани студенти виде да је посао све теже наћи. Сем тога, половина оних, које је интервјуисао г. Черниш признаје да је користила породичне везе како би нашла посао. Чак и они који нађу посао су бедно плаћени, каже г. Алекшин, дипломирани арабист. То важи како за хуманитарне тако и за техничке гране: почетна плата инжењера нанотехнике од 15.000 рубаља месечно је чак за 1.000 рубаља мања од плате чистача улице. У целини, у економији реалне плате у најбољем случају стагнирају, док инфлација расте. Госпођа Косова каже: "Проблем и није толико у све већој неједнакости прихода, него у томе да су канали за напредовање зачепљени."

Она каже да је бирократија [сада] све више пут за социјално напредовање. То се види и у бројним анкетама које показују да је државна служба све омиљенији пут за каријеру. Госпођа Косова додаје: "Сви моји студенти су 1990-их желели да иду у бизнис. Сада желе да постану државни бирократи. Основни проблем је у томе да је држава поново у контроли свих путева за социјалну покретљивост."

Пад комунизма је довео до хаоса, али је економска либерализација под председником Јељцином отворила неким Русима пут до неслућених богатстава

То је страшно познато. У недавно објављеној студији, она је пратила опадање социјалне покретљивости у СССР-у, од Стаљинове ере до пада комунизма. Такви социјални подаци о СССР-у су веома тешко приступачни, али – пратећи каријере стотина врхунских бирократа од 1953. до 1988. она је нашла да је време које је просечном бирократи под Стаљином било потребно да се докопа прве степеннице на нивоу "номенклатуре" – што је био крем совјетске елите – било осам година. То је време нарасло на 23 године до 1988, пред сам комунистички колапс. Наравно, репресије у Стаљиновој ери су биле те које су омогућиле релативно брзо напредовање совјетских кадрова, у времену када су у рекордном темпу бујале и чистке и стрељања у номенклатури, што је створило много слободних места на пречкама социјалних мердевина. Госпођа Косова додаје: "Када је [совјетска] машина за млевање меса радила, створило се много слободних места. Али, чим су репресије обустављене, зауставила се и социјална покретљивост."

Пад комунизма је довео до хаоса, али је економска либерализација под председником Јељцином отворила неким Русима пут до неслућених богатстава, стварајући тако класу олигарха. Госпођа Косова каже: "Одједном, држава више није била једини лифт за успон према врху – створило се много алтернативних начина да се допре до елите, нарочито путем бизниса.

Током 2000-их, под председништвом господина Путина, дошло је до двеју опречних тенденција. Реални приход је стално растао, и удвостручио се између 2000. и 2008, што је просечном Русу, који је живео у стези сиромаштва током 1990-их, пружио прилику да путује у иностранство и да има виши животни стандард.

Али, док је стандард средње класе многим постао приступачан, шанса да се допре до нивоа елите постала је тежа. Како је држава поново грабила врхунске команде економије, путања социјалног уздизања, преко приватног бизниса, све се више смањивала. Државни апарат је, захваљујући нафти, брзо растао током година под г. Путином, уз број федералних чиновника који је, према званичној статистичкој служби Росстату, између 1999. и 2009. нарастао са 866.000 на 1.500.000.

Постоје назнаке да руско руководство схвата проблем. У једном интервјуу "Фајненшел тајмсу", г. Медведев је критиковао нарасли обим државног сектора: "Када сам кренуо на универзитет, као и нешто касније, сви су желели да буду економисти и адвокати. Међутим [сада] сазнајем да много младих људи жели да постане државни службеник, а не предузетник, адвокат и економиста – а да не говоримо о космонаутима или инжењерима – само државни чиновник." Додао је да су добре прилике за корупцију такође један од мотива да се тежи таквој каријери.

Без свеобухватних економских реформи које су управљене на стварање више квалификованих радних места у приватном сектору, социјална покретљивост ће у Русији вероватно наставити да опада

Прошле године, г. Медведев је обећао да ће смањити државни апарат за око 20%. Увео је економску либерализацију са циљем јачања приватног сектора. Али, остаје нејасно да ли ће тај систем толерисати реформу, или је Русији суђена још једна социјална експлозија. Госпођа Криштановскаја из "Јединствене Русије" каже да, упркос непостојању покретљивости на самом врху, [сада] има више покретљивости на нивоу водећих бирократа – као што су гувернери: током прве три године владавине г. Медведева умерено је или отпуштено њих 38%, док је под г. Путином тај број био 24%.

Међутим, без свеобухватних економских реформи које су управљене на стварање више квалификованих радних места у приватном сектору, социјална покретљивост ће у Русији вероватно наставити да опада. Последице тога је могуће нагађати – али оне сигурно

Како успети у Русији

Пише: Чарлс Кловер
среда, 13 јул 2011 15:49

неће за шалу.

Превод са енглеског: **Василије Клефтакис**